

Kuuekümne esimene istung

Päevakava nr. 68

Inimõiguste nõukogu raport

Belgia, Boliivia, Costa Rica, Kuuba, Taani, Dominikaani Vabariik, Ecuador, Eesti, Soome, Saksamaa, Kreeka, Guatemala, Ungari, Läti, Nicaragua, Peruu, Portugal, Sloveenia ja Hispaania: Resolutsiooni eelnõu

ÜRO Põlisrahvaste õiguste deklaratsioon

ÜRO Peaassamblee

Märkides ära Inimõiguste Nõukogu soovitus 2006. a. 29. juuni resolutsioonis nr. 1/2, millega komitee võttis vastu ÜRO põlisrahvaste õiguste deklaratsiooni,

Meenutades oma 2006.a. 20. detsembri resolutsiooni nr. 61/178, millega otsustas edasi lükata arutelu ja otsuse deklaratsiooni osas, et jätta aega edasisteks nõupidamisteks ja otsustas viia arutelu lõpule enne Peaassamblee 61. istungjärku,

Võtab vastu põlisrahvaste õiguste ÜRO deklaratsiooni sellisena, nagu see on ära toodud käesoleva resolutsiooni lisas.

07-49830 (E) 100907

0749830

Põlisrahvaste õiguste ÜRO deklaratsioon

ÜRO Peaassamblee

Juhindudes ÜRO põhikirja eesmärkidest ja põhimõtetest ning riikide heast tahtest täita põhikirjaga võetud kohustusi,

Kinnitades, et põlisrahvad on võrdsed kõikide teiste rahvastega, samas tunnustades iga rahva õigust olla erinev, pidada end erinevaks ja olla selliselt austatud,

Kinnitades samuti, et kõik rahvad annavad oma panuse tsivilisatsioonide ja kultuuride mitmekesisusse ja rikkusesse, mis moodustab inimkonna ühise pärandi,

Kinnitades veelgi, et kõik õpetused, poliitikad ja tegevused, mis rajanevad rahvaste või isikute ülemuslikkusel rahvusliku põlvnemise või rassi, religiooni, etniliste või kultuuriliste erinevuste alusel ja kuulutavad seda, on rassistlikud, teaduslikult võltsid, õiguslikult kehtetud, moraalselt hukkamõistetavad ja sotsiaalselt ebaõiglased.

Taaskinnitades, et põlisrahvad peaksid oma õiguste kasutamisel olema vabad mistahes diskrimineerimisest,

Olles mures, et põlisrahvad on kannatanud ajaloolise ebaõigluse all, mille on põhjustanud nende koloniseerimine ja nende maade, territooriumide ja varade võõrandamine, mis on takistanud neil kasutamast eelkõige rahva õigust areneda vastavalt oma vajadustele ja huvidele.

Tunnistades ülimat vajadust austada ja edendada põlisrahvaste sünnipäraseid õigusi, mis tulenevad nende poliitilistest, majanduslikest ja sotsiaalstruktuuridest ja nende kultuurist, vaimsetest traditsioonidest, ajaloost ja filosoofiast, eriti nende õigusest nende maadele, territooriumidele ja varadele,

Tunnistades samuti ülimat vajadust austada ja edendada põlisrahvaste õigusi, mis on kinnitatud lepingute, kokkulepete ja teiste konstruktiivsete kokkulepetega riikide vahel,

Tervitades tõsiasja, et põlisrahvad organiseeruvad poliitilise, majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilise tugevnemise nimel ja selleks, et lõpetada kõikvõimalik diskrimineerimine ja allasurumine, kus iganes see aset ei leiaks,

Olles veendunud, et korraldus, mis läbi põlisrahvad omaksid kontrolli neid ja nende maad, territooriume ja varasid mõjutavate arengute üle, võimaldaks neil säilitada ja tugevdada oma institutsioone, kultuuri ja traditsioone ning edendada nende arengut vastavalt nende püüdlustele ja vajadustele,

Tunnistades, et põlisteadmiste, -kultuuride ja -traditsioonide austus aitab kaasa jätkusuutlikule ja võrdsele arengule ning keskkonna õigele haldamisele,

Rõhutades põlisrahvaste maade ja territooriumide demilitariseerimise panust rahu, majandusliku ja sotsiaalse progressi ja arengu, maailma rahvaste ja rahvaste vahelisele mõistmise ja sõbralike suhete heaks,

Tunnistades eriti põlissugukondade ja -ühenduste õigust säilitada jagatud vastutust oma laste kasvatamise, koolituse, hariduse ja heaolu eest, kooskõlas lapse õigustega,

Võttes arvesse, et õigused, mis on kinnitatud riikide ja põlisrahvaste vahelistes lepingutes, kokkulepetes ja teistes konstruktiivsetes korraldustes, on mõningates olukordades rahvusvaheline mure, huvi ja vastutuse objektiks.

Võttes samuti arvesse, et lepingud, kokkulepped ja muud konstruktiivsed korraldused ning neis väljenduv suhe on aluseks põlisrahvaste ja riikide tugevdatud partnerlusele,

Tunnistades, et ÜRO põhikiri, rahvusvaheline pakt majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste kohta¹ ja rahvusvaheline pakt kodaniku- ja poliitiliste õiguste kohta, nagu ka Viini deklaratsioon ning tegevuskava² kinnitavad kõikide rahvaste enesemääramise õiguse fundamentaalset tähtsust, millest tulenevalt nad määravad vabalt oma poliitilise staatuse ja suunavad vabalt oma majanduslikku, sotsiaalset ja kultuurilist arengut.

Pidades meeles, et midagi käesolevas deklaratsioonis ei saa kasutada mistahes rahvastelt nende enesemääramisõiguse äravõtmiseks, kui seda enesemääramisõigust kasutatakse kooskõlas rahvusvahelise õigusega.

Olles veendunud, et põlisrahvaste õiguste tunnustamine käesolevas deklaratsioonis tugevdab harmoonilisi ja koostöösõbralikke suhteid riikide ja põlisrahvaste vahel, mis rajanevad õiguse ja demokraatia põhimõtetel, inimõiguste austamisel, mitte-diskrimineerimisel ja heal usul,

Julgustades riike järgima ja tõhusalt rakendama kõiki nende kohustusi, mis kehtivad põlisrahvaste kohta rahvusvaheliste aktide alusel, eriti selles osas, mis puutub inimõigustesse, konsulteerides ja tehes koostööd asjaomaste rahvastega,

Rõhutades, et Ühendatud Rahvaste Organisatsioonil on tähtis ja kestav roll põlisrahvaste õiguste edendamisel ja kaitsmisel,

Uskudes, et käesolev deklaratsioon on põlisrahvaste õiguste ja vabaduste tunnustamisel, edendamisel ja kaitsel tähtis samm edasi ÜRO süsteemi vastavate tegevuste arendamisel selles valdkonnas,

Tunnustades ja taaskinnitades, et põlisrahvastel on õigus ilma diskrimineerimiseta kõikidele rahvusvahelise seadusega tunnustatud inimõigustele ja et põlisrahvastel on kollektiivsed õigused, mis on nende eksisteerimiseks, heaoluks ja terviklikuks arenguks asendamatud,

Tunnistades samuti, et põlisrahvaste olukord varieerub piirkonniti ja riigiti ja et arvesse tuleb võtta riiklike ja piirkondlike iseärasusi ning erinevat ajaloolist ja kultuurilist tausta,

Vt lisa: resolutsioon nr. 2200 A
(XXI). A/CONF.157/24 (I osa),
peatükk. III

Pühalikult kuulutab järgneva põlisrahvaste õiguste ÜRO deklaratsiooni saavutatavaks standardiks, mida tuleks saavutada partnerluse ja vastastikkuse austuse vaimus:

Artikkel 1

Põlisrahvastel on õigus kollektiivina ja üksikisiku tasandil kõikidele inimõigustele, nagu need on tunnustatud ÜRO põhikirjas, inimõiguste ülddeklaratsioonis³ ja inimõigusi puudutavas rahvusvahelises õiguses.

Artikkel 2

Põlisrahvad ja nende liikmed on vabad ja võrdsed kõikide teiste rahvaste ja isikutega ning neil on õigus oma õiguste kasutamisel olla vabad mistahes diskrimineerimisest, eriti mis on seotud nende põlise päritolu või identiteediga.

Artikkel 3

Põlisrahvastel on õigus enesemääramisele. Sellest õigusest tulenevalt määravad nad vabalt oma poliitilise staatuse ja suunavad vabalt oma majanduslikku, sotsiaalset ja kultuurilist arengut.

Artikkel 4

Kasutades oma õigust enesemääramisele on põlisrahvastel õigus autonoomiale või omavalitsusele nende sise- ja kohalike asjade ning autonoomsete funktsioonide finantseerimise viiside ja vahendite osas.

Artikkel 5

Põlisrahvastel on õigus säilitada ja tugevdada oma autonoomseid poliitilisi, õiguslikke, majanduslikke, sotsiaalseid ja kultuurilisi asutusi, samas säilitades oma õiguse osaleda täielikult, kui nad seda soovivad, riigi poliitilises, majanduslikus, sotsiaalses ja kultuurilises elus.

Artikkel 6

Igal põlisrahva liikmel on õigus kodakondsusele.

Artikkel 7

1. Põlisrahva liikmetel on õigus elule, füüsilisele ja vaimsele puutumatussele, isikuvabadusele ja -puutumatussele.

2. Põlisrahvastel on kollektiivne õigus elada vabaduses, rahu ja turvalisuses erineva rahvana ja nende vastu ei kohaldata mistahes genotsiidseid tegusid või mistahes muud vägivalda, sealhulgas ka mitte ühe rühma laste sunniviisilist paigutamist teise rühma juurde.

Resolutsioon 217 A (III).

Artikkel 8

1. Põlisrahvastel ja nende liikmetel on õigus mitte olla sunnitud assimilatsiooni või nende kultuuri hävitamise objektiks.

2. Riigid sätestavad tõhusad kaitsemehhanismid, et tõkestada ja heastada:

(a) mistahes tegevust, mille eesmärgiks või tulemuseks on põlisrahvaste terviklikkuse, kultuuriliste väärtuste või etnilise identiteedi rikkumine;

(b) mistahes tegevust, mille eesmärgiks või tulemuseks on põlisrahvaste maade, territooriumide või varade sundvõõrandamine;

(c) mistahes kujul sunnitud rahva ümberpaigutamist, mille eesmärgiks või tulemuseks on nende mistahes õiguste rikkumine või õõnestamine;

(d) mistahes kujul sunnitud assimileerimist või integratsiooni;

(e) mistahes kujul propagandat, mis on mõeldud edendama või üles kutsuma põlisrahvaste vastu suunatud rassistlikule või etnilisele diskrimineerimisele.

Artikkel 9

Põlisrahvastel ja nende liikmetel on õigus kuuluda päritolukogukonda või rahvusesse, vastavalt asjaomase kogukonna või rahvuse traditsioonidele ja kommetele. Selle õiguse kasutamisest ei või tekkida alust mistahes diskrimineerimiseks.

Artikkel 10

Põlisrahvaid ei viida sunniviisiliselt minema nende maadelt või territooriumidelt. Mingisugust ümberpaigutamist ei saa toimuda ilma asjaomaste põlisrahvaste vaba, eelneva ja informeeritud nõusolekuta ja pärast kokkulepet õiglase ja ausa kompensatsiooni osas ja kus võimalik, võimalusega valida naasmine.

Artikkel 11

1. Põlisrahvastel on õigus teostada ja taaselustada oma kultuuri traditsioone ja kombeid. See sisaldab õigust säilitada, kaitsta ja arendada nende kultuuri mineviku, oleviku ja tuleviku väljendusi, nagu näiteks arheoloogilisi ja ajaloolisi asupaiku, artefakte, kujundeid, tseremooniaid, tehnoloogiaid ning visuaalseid ja etenduskuuste ning kirjandust.

2. Riigid võimaldavad heastamiseks tõhusad mehhanismid, milleks võib olla hüvitis, väljatöötatud koostegevuses põlisrahvastega austades nende kultuurilist, intellektuaalset, religioosset ja vaimset vara, mis on võetud neilt ilma nende vaba, eelneva ja informeeritud nõusolekuta või rikkudes nende seadusi, traditsioone ja kombeid.

Artikkel 12

1. Põlisrahvastel on õigus kuulutada, teostada, arendada ja õpetada oma vaimseid ja religioosseid traditsioone, kombeid ja tseremooniaid; neil on õigus säilitada, kaitsta ja omada privaatset ligipääsu oma religioossetele ja kultuurilistele paikadele; neil on õigus kasutada ja hallata oma tseremoniaalseid esemeid; ja neil on õigus repatrieerida oma maiseid jäänuseid.

2. Riigid püüavad võimaldada nende valduses olevatele tseremoniaalsetele esemetele ja maistele jäänustele ligipääsu ja/või repatrieerimist õiglaste, läbipaistvate ja tõhusate mehhanismide kaudu, mis on töötatud välja koostegevuses asjaomaste põlisrahvastega.

Artikkel 13

1. Põlisrahvastel on õigus taaselustada, kasutada, arendada ja edastada tulevastele põlvedele oma lugusid, keeli, suulisi traditsioone, filosoofiaid, kirjasüsteeme ja kirjandust ning määrata ja säilitada omaenda kogukonna-, koha- ja isikunimesid.

2. Riigid võtavad tõhusaid meetmeid tagamaks selle õiguse kaitset, samuti tagamaks, et põlisrahvad saavad aru ja neist saadakse aru poliitilistes, õigus- ja haldusmenetlustes, vajadusel võimaldades tõlget või muid kohaseid meetmeid.

Artikkel 14

1. Põlisrahvastel on õigus luua ja hallata oma haridussüsteeme ja asutusi, andes haridust oma enda keeltes viisil, mis on kohane nende õpetamise ja õppimise kultuurilise meetodikaga.

2. Põlisrahvaste liikmetel, eriti lastel, on õigus osaleda ilma diskrimineerimiseta riigi hariduse kõikidel tasemetel ja vormides.

3. Riigid võtavad koostegevuses põlisrahvastega kasutusele tõhusaid meetmeid, et põlisrahva liikmetel, eriti lastel, sealhulgas ka neil, kes elavad väljaspool nende kogukondi, oleks võimalusel ligipääs haridusele nende enda kultuuri sees ja nende endi keeles.

Artikkel 15

1. Põlisrahvastel on õigus oma kultuuri, traditsioonide, lugude ja püüdluste väärikusele ja mitmekesisusele, mida peegeldatakse kohaselt hariduses ja avalikus teavituses.

2. Riigid võtavad kasutusele tõhusaid meetmeid konsulteerides ja koostöös asjaomaste põlisrahvastega, et võidelda eelarvamuste vastu ja elimineerida diskrimineerimine ning edendada sallivust, mõistmist ja häid suhteid põlisrahvaste ja kõigi teiste ühiskonnasektorite vahel.

Artikkel 16

1. Põlisrahvastel on õigus luua oma meediakanal oma keeles ja ilma diskrimineerimiseta omada ligipääsu mistahes mittepõlisrahva meediale.

2. Riigid võtavad kasutusele tõhusaid meetmeid tagamaks, et riigi meedia peegeldab kohaselt põlisrahva kultuurilist mitmekesisust. Kahjustamata täieliku sõnavabaduse tagamist peaksid riigid julgustama eraomandis olevaid meediakanaleid küllaldaselt peegeldama põlisrahvaste kultuurilist mitmekesisust.

Artikkel 17

1. Põlisrahvaste liikmetel ja põlisrahval on õigus täies mahus õigustele, mis on antud kohaldatava rahvusvahelise ja riigisisese tööõiguse alusel.

2. Riigid, konsulteerides põlisrahvastega ja nendega koostöös, võtavad konkreetseid meetmeid, et kaitsta põlisrahvaste lapsi majandusliku ärakasutamise eest, et nad ei teeks mingit tööd, mis võib olla neile kahjulik, või võib segada nende hariduse omandamist, või on kahjulik lapse tervisele või füüsilisele, vaimsele, hingelisele, moraalsele või sotsiaalsele arengule, võttes arvesse nende erilist haavatavust ja hariduse tähtsust nende edasiseks eluks.

3. Põlisrahvaste liikmetel on õigus mitte olla mistahes diskrimineerivate töötingimuste objektiks, pidades silmas muuhulgas ka töö- või palgapinguid.

Artikkel 18

Põlisrahvastel on õigus osaleda otsustusprotsessis nende teemade puhul, mis mõjutaksid nende õigusi, endi poolt valitud esindajate kaudu, vastavalt nende enda menetlusviisidele, nagu neil on õigus ka hallata ja arendada oma põliseid otsuseid tegevaid asutusi.

Artikkel 19

Riigid konsulteerivad asjaomaste põlisrahvastega ja teevad nendega koostööd heas usus nende endi esindusasutuste kaudu, et saada nende vaba, eelnev ja informeeritud nõusolek, enne kui võetakse vastu ja rakendatakse selliseid seadusandlikke või halduslikke meetmeid, mis võiksid põlisrahvaid mõjutada.

Artikkel 20

1. Põlisrahvastel on õigus hallata ja arendada oma poliitilisi, majanduslikke ja sotsiaalseid süsteeme või asutusi, et tagada turvaliselt oma elatusvahenditest elatamine ja areng ning tegutseda vabalt kõigis oma traditsioonilistes ja muudes majandustegevustes.

2. Põlisrahvastel, kellelt on võetud ära oma elatusallikas ja areng, on õigus õigustatud ja ausale heastamisele.

Artikkel 21

1. Põlisrahvastel on õigus ilma diskrimineerimiseta parandada oma majanduslikke ja sotsiaalolusid, sealhulgas hariduse, töö, kutsehariduse, ümberõppe, majutuse, veevarustuse, tervise ja sotsiaalkindlustuse valdkonnas.

2. Riigid võtavad tõhusaid meetmeid ja kus kohane siis erimeetmeid selleks, et tagada oma majanduslike ja sotsiaalolude pidev parandamine. Erilist rõhku pööratakse põlisrahvaste eakate, naiste, noorte, laste ja puuetega inimeste õigustele ja erivajadustele.

Artikkel 22

1. Käesoleva deklaratsiooni rakendamisel pööratakse erilist rõhku põlisrahvaste eakate, naiste, noorte, laste ja puuetega inimeste õigustele ja erivajadustele.

2. Riigid võtavad meetmeid koostegevuses põlisrahvastega, et tagada põlisrahvaste naistele ja lastele täielik kaitse ja garantiid mistahes vägivalla ja diskrimineerimise vastu.

Artikkel 23

Põlisrahvastel on õigus määratleda ja arendada oma eelistusi ja strateegiaid oma arenemise õiguse kasutamisel. Eriti on põlisrahvastel õigus olla aktiivselt tegev neid puudutavate tervise, majutuse ja teiste majandus- ja sotsiaalprogrammide arendamisel ja otsustamisel ja nii palju kui võimalik hallata taolisi programme oma asutuste kaudu.

Artikkel 24

1. Põlisrahvastel on õigus oma traditsioonilistele ravimitele ja oma ravimismooduste säilitamisele, kaasa arvatud oma meditsiiniks elutähtsate taimede, loomade ja mineraalide säilitamisele. Põlisrahvaste liikmetel on samuti õigus diskrimineerimata juurdepääsule kõikidele sotsiaal- ja terviseteenustele.

2. Põlisrahvaste liikmetel on võrdväärne õigus kõrgeimal tasemel füüsilisele ja vaimsele tervisele. Riigid astuvad vajalikke samme, pidades silmas selle õiguse järkjärgulist saavutamist selle täiuses.

Artikkel 25

Põlisrahvastel on õigus säilitada ja tugevdada oma eristuvaid vaimseid suhteid oma traditsiooniliselt omatud või muul moel asustatud ja kasutatud maade, territooriumide, vete ja rannikualadega ja teiste varadega ning toetada nende vastutust tulevaste põlvkondade ees selles suhtes.

Artikkel 26

1. Põlisrahvastel on õigus maadele, territooriumidele ja varadele, mida nad on traditsiooniliselt omanud, asustanud või muul moel kasutanud või omandanud.

2. Põlisrahvastel on õigus omada, kasutada, arendada ja hallata maid, territooriume ja varasid, mis nad omavad traditsioonilise omanduse mõistes või muu traditsioonilise asustamise või kasutamise mõistes, nagu ka neid, mis nad on muul moel omandanud.

3. Riigid annavad sellistele maadele, territooriumidele ja varadele oma tunnustuse ja kaitse. Taoline tunnustamine toimub asjaomaseid põlisrahvaste kombeid, traditsioone ja maa omamise süsteeme kohaselt austades.

Artikkel 27

Riigid kehtestavad ja rakendavad koostegEVuses asjaomaste põlisrahvastega ausa, sõltumatu, osapooletu, avatud ja läbipaistva menetluse, osutades kohast tunnustust põlisrahvaste seaduste traditsioonide, kommete ja maa omamise süsteemide vastu, tunnustamaks ja toetamaks põlisrahvaste õigusi nende maade, territooriumide ja varade asjus, sealhulgas selliste, mida omati traditsiooniliselt või mida muul moel asustati või kasutati. Põlisrahvastel on õigus selles menetluses osaleda.

Artikkel 28

1. Põlisrahvastel on õigus heastamisele, mis võib tähendada tagastamist, või kui see pole võimalik, siis õiglast, ausat ja võrdväärset kompensatsiooni maade, territooriumide ja varade eest, mida nad on traditsiooniliselt omanud või muul moel asustanud või kasutanud ja mis on neilt konfiskeeritud, ära võetud, asustatud, kasutatud või mida on kahjustatud ilma nende vaba, eelneva ja informeeritud nõusolekuta.

2. Kui ei ole teisiti vabatahtlikult kokku lepitud asjaomaste rahvastega, siis kompenseeritakse maade, territooriumide ja varadega, mis on kvaliteedilt, suuruselt ja õiguslikult võrdväärsed, või rahalise kompensatsiooniga või muu kohase heastamisvahendiga.

Artikkel 29

1. Põlisrahvastel on õigus keskkonna ning nende maade, territooriumide ja varade tootmisvõime säilitamisele ja kaitsele. Riigid kehtestavad ja rakendavad põlisrahvaste osas taoliseks säilitamiseks ja kaitseks diskrimineerimiseta toetusprogramme.

2. Riigid võtavad tõhusaid meetmeid tagamaks, et põlisrahvaste maalidel või territooriumidel ei ladustata ega hävitata kahjulikke materjale ilma põlisrahvaste vaba, eelneva ja informeeritud nõusolekuta.

3. Riigid võtavad samuti tõhusaid meetmeid tagamaks vajadusel, et põlisrahvaste tervise järelevalve, säilitamise ja taastamise programmid, nagu seda arendavad ja rakendavad rahvad, kes on kahjulike materjalide mõjualas, viiakse ellu nõuetekohaselt.

Artikkel 30

1. Põlisrahvaste maalidel või territooriumidel ei tohi toimuda sõjalist tegevust, kui seda ei õigusta oluline oht asjaomase avaliku huvi vastu või kui see ei ole muudmoodi vabalt asjaomaste põlisrahvastega kokku lepitud või nende taotletud.

2. Riigid peavad tõhusaid konsultatsioone asjaomaste põlisrahvastega kohaste menetluste ja eriti nende esindusasutuste kaudu, enne kui kasutavad nende maid või territooriume sõjaliseks tegevuseks.

Artikkel 31

1. Põlisrahvastel on õigus oma kultuuripärandi, traditsiooniliste teadmiste ja traditsiooniliste kultuuriväljenduste, nagu ka oma teaduse, tehnoloogia ja kultuuri manifesteerimiseks, sealhulgas inim- ja geenivarude, seemnete, ravimite, flora ja fauna omaduste teadmise, suulise traditsiooni, kirjanduse, disaini, spordi ja traditsiooniliste mängude, ning visuaal ja näitekunstide säilitamiseks, haldamiseks, kaitsmiseks ja arendamiseks.

Neil on samuti õigus säilitada, hallata, kaitsta ja arendada oma intellektuaalset omandit taolise kultuurilipärandi, traditsiooniliste teadmiste ja traditsiooniliste kultuuriväljenduste suhtes.

2. Koostegevuses põlisrahvastega võtavad riigid kasutusele tõhusaid meetmeid nende õiguste kasutamise tunnustamiseks ja kaitsmiseks.

Artikkel 32

1. Põlisrahvastel on õigus määratleda ja arendada oma eelistusi ja strateegiaid oma maade või territooriumide ja muude varade arendamisel.

2. Riigid konsulteerivad ja teevad heas usus koostööd asjaomaste põlisrahvastega nende endi esindusasutuste kaudu, et saada neilt vaba ja informeeritud nõusolek enne mistahes projekti heakskiitmist, kui see puudutab põlisrahvaste maid või territooriume ja muid varasid, eriti mineraalide, vee ja muude loodusvarade arendamiseks, kasutamiseks või kasutusse võtmiseks.

3. Riigid kehtestavad tõhusad mehhanismid õiglaseks ja ausaks heastamiseks mistahes taolise tegevuse puhul ja kasutusele võetakse kohaseid meetmeid, et tõrjuda kahjulikke mõjusid keskkonnale, majandusele, sotsiaalsele, kultuurilisele või vaimsele pärandile.

Artikkel 33

1. Põlisrahvastel on õigus määrata oma enda identiteeti või liikmelisust vastavalt nende kommetele ja traditsioonidele. See ei kahanda põlisrahvaste liikmete õigust saada kodakondsus selles riigis, kus nad elavad.

2. Põlisrahvastel on õigus määratleda struktuure ja valida oma asutuste liikmeid vastavalt nende endi menetlustele.

Artikkel 34

Põlisrahvastel on õigus edendada, arendada ja säilitada oma asutuste struktuure ja oma eristuvaid kombeid, vaimsust, traditsioone, protseduure, tavasid ja, kus need eksisteerivad, ka õigussüsteeme või kombeid, vastavalt rahvusvahelistele inimõigustandarditele.

Artikkel 35

Põlisrahvastel on õigus määratleda oma üksikisikute vastutus oma kogukonna ees.

Artikkel 36

1. Põlisrahvastel, eriti neil, kes on lahutatud rahvusvaheliste piiridega, on õigus piiriülevalt säilitada ja arendada kontakte, suhteid ja koostööd, sealhulgas vaimseid, kultuurilisi, poliitilisi, majanduslikke ja sotsiaalseid tegevusi oma rahvaga, nagu ka teiste rahvastega.

2. Riigid, pidades nõu ja tehes koostööd põlisrahvastega, võtavad tõhusaid meetmeid selle õiguse kasutamise lihtsustamiseks ja tagamiseks.

Artikkel 37

1. Põlisrahvastel on õigus lepingute, kokkulepete ning muude konstruktiivsete korralduste tunnustamisele, tähelepanemisele ja jõustamisele, kui need on sõlmitud riikidega või nende järeltulijatega ja saada riikidelt taoliste lepingute, kokkulepete või konstruktiivsete kokkulepete vastu au ja austus.

2. Midagi käesolevas deklaratsioonis ei saa tõlgendada lepingutes, kokkulepetes ja teistes konstruktiivsetes korraldustes sisalduvate põlisrahvaste õiguste vähendamisena või tagasi lükkamisena.

Artikkel 38

Riigid, pidades nõu ja tehes koostööd põlisrahvastega, võtavad kohaseid meetmeid, sealhulgas ka õiguslikke meetmeid käesoleva deklaratsiooni eesmärkide saavutamiseks.

Artikkel 39

Põlisrahvastel on õigus omada juurdepääsu riikide poolt ja rahvusvahelise koostöö kaudu pakutavale finants- ja tehnilisele toetusele käesolevas deklaratsioonis ära toodud õiguste omamiseks.

Artikkel 40

Põlisrahvastel on õigus juurdepääsule ja kohesele otsustusele õiglase ja ausa menetluse kaudu riikidega või teiste pooltega tekkinud konfliktide ja vaidluste lahendamisel, nagu ka tõhusatele parandusmeetmetele nende isiku- ja ühisõiguste rikkumise korral. Taoline otsus võtab kohaselt arvesse asjaomaste põlisrahvaste kombeid, traditsioone, reegled ja õigussüsteeme ning rahvusvahelisi inimõigusi.

Artikkel 41

ÜRO süsteemi kehandid ja eriagentuurid ja teised rahvusvahelised organisatsioonid annavad oma panuse käesoleva deklaratsiooni sätete täielikku teostumiseks, muuhulgas, finantskoostöö ja tehnilise abi mobiliseerimise kaudu. Kehtestatakse viisid ja vahendid, et tagada põlisrahvaste osalus neid puudutavates valdkondades.

Artikkel 42

ÜRO ja selle kehandid, sealhulgas Põlisrahvaste Alaline Foorum, ja eriagentuurid, sealhulgas ka riigi tasandil, ning riigid edendavad austust käesoleva deklaratsiooni vastu ja selle sätete täielikku kohaldamist ning jälgivad käesoleva deklaratsiooni tõhusust.

Artikkel 43

Siin tunnustatud õigused moodustavad maailma põlisrahvaste säilimise, väärkuse ja heaolu miinimumstandardid.

Artikkel 44

Kõik siin tunnustatud õigused ja vabadused on võrdselt tagatud nii mees- kui naissoost põlisrahvaste liikmetele.

Artikkel 45

Midagi käesolevas deklaratsioonis ei saa kasutada põlisrahvaste praeguste või tulevikus omandavate õiguste vähendamiseks või ärajätmiseks.

Artikkel 46

1. Midagi käesolevas deklaratsioonis ei saa tõlgendada nii, et see annaks mistahes riigile, rahvale, rühmale või isikule õiguse osaleda mistahes tegevuses või viia läbi mistahes teo, mis läheks vastuollu ÜRO põhikirjaga või volitaks või julgustaks mistahes teoks, mis tükeldaks või raskendaks osaliselt või tervikuna sõltumatute ja iseseisvate riikide territoriaalset terviklikkust või poliitilist ühtsust.

2. Käesolevas deklaratsioonis välja toodud õiguste kasutamisel austatakse kõigi inimõigusi ja põhivabadusi. Käesolevas deklaratsioonis sätestatud õiguste kasutamist piiravad ainult need piirangud, mis on määratud seadusega ja mis on vastavuses rahvusvaheliste inimõiguste kohustustega. Iga taoline piirang peab olema mitte-diskrimineeriv ja rangelt vajalik üksnes teiste õiguste ja vabaduste kohase tunnustamise ja austamise tagamise eesmärgil ning peab vastama demokraatliku ühiskonna õiglastele ja kõige sündivamatele nõuetele.

3. Käesoleva deklaratsiooni sätteid tõlgendatakse kooskõlas õiguse ja demokraatia põhimõtetega, inimõigusi austades, kooskõlas võrdsuse, mitte-diskrimineerimise, hea valitsemistava ja hea usu põhimõtetega.